

ZM71405P

Z7/41. zasedání Zastupitelstva města Brna
konané dne 4. 9. 2018

Název:

Návrh na poskytnutí individuální dotace na realizaci pamětní desky věnované doc. Dr. Ing. Jaroslavu Kříženeckému, DrSc. – návrh smlouvy a rozpočtového opatření

Obsah:

- Důvodová zpráva (str. 2 - 3);
- Rozpočtové opatření - tabulka (str. 4);
- Návrh smlouvy o poskytnutí individuální investiční dotace (str. 5-9).
- Žádost Ing. Jaroslava Kříženeckého o poskytnutí dotace (vyjma čestných prohlášení) a doporučení (str. 10 - 26).
- Foto budovy a mapa z KN (str. 27 - 28).

Návrh usnesení:**Zastupitelstvo města Brna****s c h v a l u j e**

- poskytnutí individuální investiční dotace ve výši 100 tis. Kč z rozpočtu statutárního města Brna v roce 2018 na realizaci pamětní desky věnované doc. Dr. Ing. Jaroslavovi Kříženeckému, DrSc.;
- rozpočtové opatření dle tabulky, která je přílohou č. ... těchto usnesení;
- uzavření smlouvy o poskytnutí individuální investiční dotace z rozpočtu statutárního města Brna mezi statutárním městem Brnem a , Sušilova 774/11, 602 00 Brno. Smlouva je přílohou č. ... těchto usnesení;

p o v ě ř u j e

vedoucí Odboru kultury MMB podpisem smlouvy o poskytnutí individuální investiční dotace.

Stanoviska dotčených orgánů:

- Rada města Brna projednala materiál na schůzi č. R7/181 konané dne 21. 8. 2018 a doporučila ke schválení.
- Finanční výbor ZMB projednal materiál na zasedání konaném dne 28. 8. 2018.

Zpracoval:

Odbor kultury MMB

Předkládá:

Rada města Brna

Důvodová zpráva

Odbor kultury MMB obdržel dne 20. 3. 2018 žádost o poskytnutí dotace ze dne 15. 3. 2018 o poskytnutí individuální investiční dotace ve výši 100 tis. Kč na realizaci pamětní desky věnované brněnskému vědci a pedagogovi doc. Dr. Ing. Jaroslavovi Kříženeckému, DrSc. (1896 – 1964). Podrobnější informace k jeho osobnosti viz níže. Pamětní deska má být umístěna ve spodní části fasády bytového domu Sušilova 774/11, k. ú. Veverčí, obec Brno, kde vědec žil a pracoval v letech 1922 – 1964. Tato budova je ve vlastnictví aktuálně 21 soukromých osob (majitelé 18 bytů). Budova je nemovitou kulturní památkou, proto umístění pamětní desky bylo žadatelem předjednáno s památkáři. K umístění dali též předběžný písemný souhlas všichni majitelé budovy.

Doporučení k umístění pamětní desky věnované tomuto vědci vyjádřili žadatelem či Odborem kultury MMB oslovení představitelé a nezávislí odborníci Mendlova muzea v Brně, Kabinetu dějin vědy Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, Historického ústavu Akademie věd České republiky, Moravského zemského muzea, Muzea města Brna, příspěvkové organizace, a Filozofické fakulty MU.

Žadatel žádá o finanční podporu ve výši 100 tis. Kč. Tato částka je dle OK MMB odpovídající k vytvoření a umístění výtvarně hodnotné pamětní desky ve střední velikosti z ušlechtilého materiálu (kámen, bronz), jež bude mít šanci se důstojně zařadit k uměleckým dílům, která na území města připomínají historii a obohacují a kultivují veřejný prostor.

Dle návrhu smlouvy o poskytnutí individuální investiční dotace

- bude pamětní deska na základě doporučení Národního památkového ústavu střední velikosti a její umístění a materiálové provedení bude řešeno tak, aby byla přes větší vzdálenost od veřejného chodníku zaručena její dobrá čitelnost. Preferován je ušlechtilý materiál (kámen, bronz). Deska bude osazena na fasádu budovy č. p. 774, č. or. 11, s využitím bytový dům, jež je součástí pozemku p. č. 1325, zastavěná plocha a nádvoří, k. ú. Veverčí, obec Brno, a to do data předložení vyúčtování dotace dle smlouvy, nejpozději však do 31. 3. 2019;
- text pamětní desky bude v češtině;
- dotaci lze použít na úhradu investičních nákladů příjemce přímo souvisejících s pořízením, umístěním a celkovou realizací pamětní desky, které vznikly a byly příjemcem uhrazeny v období od 1. 1. 2018 do 31. 3. 2019;
- termín pro vyúčtování dotace je 31. 3. 2019.

Finance budou přesunuty z rozpočtu statutárního města Brna v roce 2018 pro Odbor kultury (ORJ 7300) z § 3319 pol. 5169 ORG 6380.

Osobnost doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc. (dále jen doc. Kříženecký)

Doc. Kříženecký (1896-1964) byl významným českým vědcem a vysokoškolským pedagogem, který patřil k nejlepším znalcům odkazu J. G. Mendela. Téměř celá Kříženeckého vědecká kariéra je spjata s Brnem. Kříženeckého dílo čítá na více než 650 vědeckých prací v téměř celém širokém spektru biologických témat – od entomologie přes fyziologii, endokrinologii, plemenitbu zvířat, genetiku a eugeniku až po historii vědy a filozofii vědy.

Působení doc. Kříženeckého jako vysokoškolského pedagoga je spjato především s dnešní Mendlovou univerzitou v Brně, kde působil v letech 1922 - 1948 také jako vedoucí sekce pro plemenářskou biologii Zemského výzkumného ústavu. Vyučoval také na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V období nacistické okupace se zapojil do odbojových aktivit. Po uzavření vysokých škol pomáhal bývalým studentům udržovat kontinuitu vědecké práce. Byl dvakrát vězněn gestapem. Po válce v totalitních dobách dokázal jako vynikající genetik hájit vědeckou pravdu i za cenu perzekuce a kriminalizace. Pro své názory byl v roce 1949 ze školy propuštěn a po kritice pseudovědeckých názorů Trofima Lysenka, který v období stalinismu mocensky ovládl sovětskou biologii, a obhajobě vědecké genetiky na půdě Slovenské akademie věd byl zatčen a odsouzen na jeden a půl roku nepodmíněného odnětí svobody za podvracení republiky. V roce 1962 byl pozván Moravským muzeem v Brně, aby položil základy a vtiskl program Genetickému oddělení J. G. Mendla, současnému Mendeliani. Velmi podrobné informace k osobnosti doc. Kříženeckého, publikované články o vědci a doporučení jsou uvedeny v příložené žádosti.

Komise RMB pro kulturu projednala materiál na svém R7/KPK/54. zasedání dne 8. 8. 2018.
Hlasování: přítomno 7 členů – 7 pro, 0 proti, 0 se zdrželo/z 11 členů.
Komise doporučila.

I. Fajnorová	Š. Ryšavý	Mgr. Blažik	BcA. Butula	Mgr. Dubová	BcA. Kalousek	Ing. Michalík	JUDr. Sýkorová	P. Šafařík	Mgr. Škarabelová, Ph.D.	PhDr. Vlčková
pro	pro	nepřít.	pro	pro	nepřít.	pro	nepřít.	nepřít.	pro	pro

Rada města Brna projednala materiál na R7/181. schůzi konané dne 21.8.2018 a doporučila ke schválení.

Schváleno jednomyslně 9 členy.

Ing. Vokřál	Mgr. Hladík	R. Mrázek	Bc. Hollan	Mgr. Ander	Ing. Kacer	M. Janíček	Bc. Kolářný	JUDr. Rusňáková	Ing. Staněk	Mgr. Suchý
nepřít.	pro	pro	pro	pro	pro	---	pro	pro	pro	pro

Finanční výbor ZMB projednal materiál na zasedání konaném dne 28. 8. 2018.

Rozpočtové opatření

v tis.Kč

Běžné a kapitálové výdaje - přesun								
ORJ	§	Položka	ÚZ	ORG	Věcná náplň	Úpr. rozpočet k 7.8.2018	Úprava rozpočtu + -	Rozpočet po změně
7300	3319	5169			Nákup ostatních služeb	2 237	-100	2 137
				6380	ve j.n.: RE:PUBLIKA	2 026	-100	1 926
7300	3319	6371		300699	Investiční transfery OK	0	100	100

Priloha č.

usnesení 77/41. ZMB, bod č. 63

4/20

**Bude přílohou usnesení
sml. č.**

Smlouva o poskytnutí individuální investiční dotace z rozpočtu města Brna
(dále jen smlouva)

I.
Smluvní strany

Poskytovatel: Statutární město Brno
Dominikánské nám. 196/ 1, 602 00 Brno
IČ: 44992785 DIČ: CZ44992785
Zastoupené primátorem Ing. Petrem Vokřálem
K podpisu smlouvy byla na zasedání Zastupitelstva města Brna č. Z7/ .. konaném dne pověřena Mgr. Kateřina Vorlíčková, vedoucí Odboru kultury MMB
bankovní spojení: Česká spořitelna a.s.
číslo účtu:
variabilní symbol:

Příjemce:

bankovní spojení: .
číslo účtu:

uzavřely níže uvedeného dne, měsíce a roku v souladu s ust. § 159 zákona č. 500/2004 Sb.,
správní řád, ve znění pozdějších předpisů, tuto

veřejnoprávní smlouvu o poskytnutí účelové investiční dotace z rozpočtu města Brna

II.
Předmět a účel smlouvy

1. Předmětem smlouvy je poskytnutí individuální investiční dotace z rozpočtu poskytovatele na rok 2018 příjemci za účelem úhrady investičních nákladů spojených s realizací pamětní desky věnované brněnskému vědci a pedagogovi doc. Dr. Ing. Jaroslavovi Kříženeckému, DrSc. v letech 2018 a 2019 (dále jen pamětní deska).
2. Pamětní deska bude pořízena za účelem důstojného uctění památky této brněnské osobnosti.
3. Pamětní deska bude umístěna ve spodní části fasády budovy č. p. 774, č. or. 11, Sušilova, s využitím bytový dům, jež je součástí pozemku p. č. 1325, zastavěná plocha a nádvoří, k. ú. Veveří, obec Brno, který je ve vlastnictví soukromých osob - majitelů 18 bytů (dále jen budova).
4. Pamětní deska bude na základě doporučení Národního památkového ústavu střední velikosti a její umístění a materiálové provedení bude řešeno tak, aby byla zaručena její dobrá čitelnost i z veřejného chodníku. Preferován je ušlechtilý materiál (kámen, bronz). Za účelem dobré čitelnosti a viditelnosti umístěné pamětní desky příjemce zajistí odpovídající úpravu zeleně. Text pamětní desky bude v češtině.
5. Poskytnutí dotace je v souladu se zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů a se zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Dotace je ve smyslu zákona č. 320/2001

Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů, veřejnou finanční podporou a vztahují se na ni ustanovení tohoto zákona. Dotace je slučitelná s podporou poskytnutou z rozpočtu jiných územních samosprávných celků, státního rozpočtu nebo strukturálních fondů Evropské unie, pokud to pravidla pro poskytnutí těchto podpor nevylučují.

6. Prokáže-li se po poskytnutí dotace, že tato naplňuje znaky veřejné podpory dle čl. 107 až 109 Smlouvy o fungování Evropské unie (dříve čl. 87 až 89 Smlouvy o založení Evropského společenství), zavazuje se příjemce poskytnutou dotaci včetně úroků neprodleně vrátit zpět na účet poskytovatele včetně úroků stanovených Komisí.
7. V případě, že příjemce bude poskytovat výhody třetím subjektům a tyto výhody budou naplňovat znaky veřejné podpory, je příjemce povinen postupovat v souladu s příslušnými právními předpisy v oblasti veřejné podpory.

III.

Výše a podmínky použití dotace

1. Poskytovatel se zavazuje poskytnout příjemci individuální investiční dotaci v celkové výši **100 000,- Kč (slovy: jedno sto tisíc korun českých)** na realizaci pamětní desky.
2. Dotace bude poskytnuta na účet příjemce uvedený v záhlaví této smlouvy v jedné splátce ve výši 100 000,- Kč nejpozději do 30 kalendářních dnů ode dne účinnosti této smlouvy.
3. Dotaci lze použít pouze na úhradu investičních nákladů příjemce přímo souvisejících s pořízením, umístěním a celkovou realizací pamětní desky (dále jen způsobilé náklady) při dodržení zásad hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti vynaložených prostředků.
4. Dotaci lze použít pouze na způsobilé náklady, které splňují všechny následující podmínky:
 - 4.1 vznikly a byly příjemcem uhrazeny v období od 1. 1. 2018 do 31. 3. 2019;
 - 4.2 byly vynaloženy v souladu s účelovým určením dle předchozích odstavců tohoto článku smlouvy a s ostatními podmínkami dle této smlouvy, zejm. čl. II. odst. 3. a 4. této smlouvy;
 - 4.3 vyhovují zásadám účelnosti, efektivnosti a hospodárnosti dle zákona č. 320/2001 Sb.

IV.

Práva a povinnosti smluvních stran

1. Příjemce se zavazuje, že
 - 1.1 nepřevede svá práva a povinnosti z této smlouvy na jinou osobu, resp. nepřevede poskytnutou dotaci na jiný právní subjekt;
 - 1.2 umístí pamětní desku na budovu do data předložení vyúčtování dotace dle smlouvy, nejpozději však do 31. 3. 2019;
 - 1.3 bude realizovat pamětní desku za podmínek této smlouvy, v souladu s právními předpisy (budova je nemovitou kulturní památkou);
 - 1.4 splní povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů;
 - 1.5 bude vést a sledovat odděleně v účetní evidenci čerpání prostředků z dotace;
 - 1.6 bude kalkulovat všechny náklady bez daně z přidané hodnoty v případě, kdy má nárok na její odpočet.
2. Příjemce je povinen nejpozději do **31. 3. 2019** předložit poskytovateli řádné a úplné vyúčtování dotace nebo toto vyúčtování v této lhůtě předložit k poštovní přepravě.

Nejpozději v tomto termínu je příjemce rovněž povinen vrátit případnou nepoužitou část prostředků dotace takto:

- pokud se vrácení peněžních prostředků uskuteční do 31. 12. 2018 - na účet poskytovatele a pod variabilním symbolem, které jsou uvedeny v záhlaví smlouvy;
 - pokud se vrácení peněžních prostředků uskuteční od 1. 1. 2019 31. 3. 2019 - na účet poskytovatele č. ! , variabilní symbol
 - pokud se vrácení peněžních prostředků uskuteční po 31. 3. 2019 - na účet poskytovatele č. , variabilní symbol
3. Vyúčtování dotace bude obsahovat:
- 3.1 celkový přehled o tom, jaké finanční prostředky byly příjemcem využity na všechny náklady související s pořízením, umístěním a celkovou realizací pamětní desky dle této smlouvy (v členění výše částky a účel výdaje);
 - 3.2 kopie dokladů prokazujících využití dotace dle podmínek této smlouvy. Originály účetních dokladů musí příjemce poskytovateli předložit k nahlédnutí. Originály dokladů příjemce dotace budou označeny textem „Hrazeno z individuální investiční dotace města Brna“;
 - 3.3 prokázání úhrady prvotních dokladů:
 - I. úhradu plateb v hotovosti (doklady: zjednodušený daňový doklad - paragon, faktura, smlouva nebo objednávka) je nutno doložit výdajovým pokladním dokladem;
 - II. úhradu bezhotovostních plateb (doklady: faktura, smlouva nebo objednávka) je nutno doložit kopií výpisu z bankovního účtu příjemce (pokud jde o jiný účet, než uvedený v záhlaví smlouvy, příjemce doloží doklad o vedení tohoto účtu);
 - 3.4 závěrečnou zprávu – obsahující zejm. stručný popis průběhu realizace pamětní desky a vynaložené finanční prostředky, celkové vyhodnocení splnění účelu realizace pamětní desky, způsob prezentace statutárního města Brna, fotografie dokumentující podobu pamětní desky a doklady prokazující umístění pamětní desky, resp. jejich kopie (např. fotografie, předávací protokoly apod.);
 - 3.5 čestné prohlášení o tom, že příjemce nevede účetnictví a doklady, kterými bude dotace vyúčtována, vše opatřené podpisem oprávněné osoby.
4. Podpisem je příjemce povinen potvrdit na vyúčtování dotace jeho správnost a pravdivost.
5. Odbor kultury MMB je oprávněn písemným oznámením dodatečně stanovit náhradní termín pro předložení vyúčtování v případě prodlení příjemce s předložením řádného vyúčtování dotace. Náhradní termín nesmí být pozdější než 30 kalendářních dnů od původního termínu. Oznámení o stanovení náhradního termínu může být odesláno současně s výzvou k vrácení dotace.
6. Příjemce je povinen v případě obdržení výzvy k vrácení dotace či její části z důvodu nepředložení řádného vyúčtování dotace tuto vrátit poskytovateli do 14 dnů ode dne doručení výzvy Odboru kultury MMB.
7. Poskytovatel je při nakládání s veřejnými prostředky povinen dodržovat ustanovení zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (zejména § 9 odst. 2 cit. zákona).
8. Poskytovatel je při uzavírání této smlouvy, jakož i jejích dodatků, povinen postupovat v souladu se zákonem č. 340/2016 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv), v platném znění, a zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v platném znění.

V.
Další povinnosti příjemce

1. Příjemce se zavazuje uvádět na všech tištěných a elektronických materiálech souvisejících s realizací pamětní desky město Brno jako finančního podporovatele projektu.
2. Příjemce je povinen oznámit poskytovateli svůj případný zánik, transformaci, sloučení, změnu statutárního orgánu, změnu kontaktu apod., nejpozději však do 14 kalendářních dnů ode dne nabytí účinnosti této změny. V případě přeměny nebo zrušení s likvidací je příjemce povinen tuto skutečnost oznámit poskytovateli bez zbytečného odkladu po vstupu do likvidace.

VI.
Kontrola

1. Příjemce je povinen umožnit poskytovateli v souladu se zákonem č. 320/2001 Sb. provedení průběžné a následné veřejnosprávní kontroly nakládání s veřejnými prostředky z poskytnuté dotace, jejich použití k účelu dle této smlouvy a předložit při kontrole všechny požadované doklady. Kontrolu provádí zpravidla Odbor kultury MMB, případně jiný orgán určený poskytovatelem. Příjemce je povinen poskytnout součinnost osobám provádějícím kontrolu.
2. Poskytovatel je oprávněn v případě podezření na porušení rozpočtové kázně zjištěného průběžnou veřejnosprávní kontrolou pozastavit či ukončit vyplácení schválené dotace. V případě podezření na porušení méně závažných podmínek stanovených dle čl. V. této smlouvy Odbor kultury MMB písemně vyzve příjemce k provedení opatření k nápravě ve stanoveném termínu, pokud toto povaha podmínky umožňuje.
3. Příjemce je povinen po dobu 10 let od ukončení čerpání dotace dle této smlouvy archivovat originály dokladů prokazujících čerpání dotace.

VII.
Sankční ustanovení

1. Pokud příjemce v rozporu s touto smlouvou nebo v rozporu s právními předpisy poruší rozpočtovou kázeň, tj. neoprávněně použije nebo zadrží poskytnutou dotaci, bude poskytovatel postupovat v souladu s ust. § 22 zákona č. 250/2000 Sb. V případě neoprávněného použití či zadržení poskytnuté dotace bude příjemci uložen odvod za porušení rozpočtové kázně odpovídající výši neoprávněně použitých či zadržených finančních prostředků.
2. Za porušení méně závažné podmínky smlouvy v souladu s ust. zákona č. 250/2000 Sb. bude příjemci stanoven odvod ve výši 1 % z poskytnuté dotace za každé jednotlivé porušení podmínky. Za méně závažné podmínky smlouvy se považuje porušení jakékoli povinnosti dle čl. V. této smlouvy.
3. Při porušení několika méně závažných podmínek dle odst. 2 tohoto článku smlouvy se odvody za porušení rozpočtové kázně sčítají.
4. Odbor kultury MMB vyzve příjemce k provedení opatření k nápravě v jím stanovené lhůtě max. 30 kalendářních dnů ode dne doručení výzvy, domnívá-li se na základě kontrolního zjištění, že příjemce porušil takovou méně závažnou podmínku dle odst. 2 tohoto článku smlouvy, jejíž povaha umožňuje nápravu v náhradní lhůtě. V rozsahu, v jakém příjemce provede opatření k nápravě, platí, že nedošlo k porušení rozpočtové kázně.

VIII.
Závěrečná ustanovení

1. Změny této smlouvy lze provádět pouze písemnými dodatky, vzestupně číslovanými a podepsanými oprávněnými zástupci obou smluvních stran.
2. Tato smlouva nabývá platnosti dnem jejího podpisu zástupci obou smluvních stran a účinnosti dnem uveřejnění smlouvy v registru smluv dle zákona č. 340/2015 Sb., přičemž smlouvy zasílá k uveřejnění poskytovatel.
3. Tuto smlouvu lze ukončit vzájemnou dohodou smluvních stran. Smlouvu lze rovněž z důvodů uvedených v ust. § 167 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb. zrušit. V obou případech ukončení smlouvy musí být dohoda písemná a musí v ní být uvedeny důvody, které vedly k ukončení smlouvy včetně vzájemného vypořádání práv a závazků.
4. Tato smlouva se vyhotovuje ve 4 stejnopisech, z nichž každý má platnost originálu. Poskytovatel obdrží 3 vyhotovení, příjemce 1 vyhotovení.

Doložka:

Poskytnutí dotace a tato smlouva byly schváleny na zasedání Zastupitelstva města Brna č. Z7/... konaném dne

Za poskytovatele:
V Brně dne

Za příjemce:
V Brně dne

.....
Mgr. Kateřina Vorlíčková
vedoucí Odboru kultury MMB

.....
Ing. Jaroslav Kříženecký

Ing. Jaroslav Kříženecký
Sušilova 11
602 00 Brno

MAGISTRÁT MĚSTA BRNA	
Odbor kultury	
Došlá:	20 -03- 2018
Č.j.:	125230 PPL:

Vážený pan
Bc. Matěj Hollan
náměstek primátora města Brna
Magistrát města Brna
Dominikánské nám. 1
601 67 Brno

Brno, 15. března 2018

Vážený pane náměstků,

dovoluji si požádat Vás o poskytnutí individuální investiční dotace ve výši **100 000 Kč** z rozpočtu statutárního města Brna na realizaci důstojné pamětní desky věnované osobnosti vědce, pedagoga a zastánce vědecké pravdy v neblahých dobách **Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc.**, která by měla být umístěna v místě jeho dlouholetého pobytu v Brně na Sušilově ulici č. 11.

Podrobné informace o jeho osobnosti a důvodech připomenutí jeho památky uvádím v příloženém **Návrhu na umístění pamětní desky.**

Doporučující stanoviska a vyjádření významných vědeckých, školských a dalších institucí byla již v předstihu předána na Odbor kultury Magistrátu k rukám pana Rovněž tam byla předána stanoviska majitelů nemovitosti, na které má být deska umístěna a kteří s umístěním pamětní desky souhlasili.

Přesná výše nákladů a termín realizace bude upřesněn po schválení dotace při jednání s vybraným zhotovitelem.

V případě poskytnutí individuální investiční dotace z rozpočtu statutárního města Brna bude možné vytvořit výtvarně hodnotnou pamětní desku, která se důstojně zařadí k těm uměleckým dílům, která na území města nejen připomínají jeho bohatou duchovní historii, ale také obohacují a kultivují veřejný prostor.

Děkuji za laskavé posouzení této žádosti a zůstávám

s pozdravem

Příloha: **Návrh na umístění pamětní desky**

V kopii: Odbor kultury MMB, Dominikánské nám. 3, 601 67 Brno

1028

Příloha:

Návrh na umístění pamětní desky

vědce a pedagoga

Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc. (1896-1964)

na domě v Brně, Sušilově ulici č. 774/11, kde žil a pracoval v letech 1922 - 1964

Zdůvodnění:

Doc. Dr. Ing. Jaroslav Kříženecký, DrSc. patří mezi nejvýznamnější české vědce - biology, organizátory vědeckého výzkumu a vysokoškolské pedagogy. V totalitních dobách dokázal jako vynikající genetik neochvějně zastávat vědeckou pravdu i za cenu perzekuce a kriminalizace. Za války se zapojil do odbojových aktivit.

Vědeckou práci Kříženecký započal už v době středoškolských studií na reálce, poprvé publikoval ve čtrnácti letech. Většina jeho vědecké práce je spojena se **Sekcí pro plemenářskou biologii Zemského výzkumného ústavu zootechnického v Brně**, kterou úspěšně vedl od roku 1922 až do nuceného odchodu v roce 1948. Další jeho práce vznikly ve stejné době v **Zootechnickém ústavu vysoké školy zemědělské** a v **Rybářsko-hydrobiologické stanici Františka Harracha** ve Velkém Meziříčí. Na četných studijních cestách po evropských zemích poznával tamní zemědělské výzkumnictví i praxi. V letech 1928 a 1929 jako stipendista Rockefellerovy nadace pracoval v USA na **Station for Experimental Evolution** v Cold Spring Harbor ve státě New York. Při okružní cestě po Spojených státech studoval organizaci amerického zemědělského výzkumnictví a po návratu se snažil své poznatky přenést do zdejších podmínek.

V padesátých letech Kříženecký řídil na pozvání **Slovenské akademie věd** zootechnické výzkumnictví na Slovensku. Zde po své kritice pseudovědeckých názorů Trofima Lysenka, který v období stalinismu mocensky ovládl sovětskou biologii, a obhajobě vědecké genetiky byl zatčen a odsouzen za „podvracení republiky“ na jeden a půl roku nepodmíněného odnětí svobody.

Kříženecký patřil k nejlepším znalcům odkazu Johanna Gregora Mendela. Už v předválečných letech usiloval o vybudování Mendelova ústavu pro genetiku a eugeniku v Brně. Tato kvalifikace byla hlavním důvodem, proč nedlouho po propuštění z vězení byl pozván roku 1962 Moravským Muzeem v Brně, aby zde položil základy a vtiskl program **Genetickému oddělení Gregora Mendla**, současnému **Mendelianu**. Věnoval tomu s podlomeným zdravím z vězení poslední léta života. Zde vznikly jeho poslední odborné publikace. Završení svého díla se už bohužel nedožil.

Kříženeckého vědecké dílo čítá na více než **650 vědeckých prací** v téměř celém širokém spektru biologických témat – od entomologie přes fyziologii, endokrinologii, plemenitbu zvířat, genetiku a eugeniku až po historii vědy, filozofii vědy. Zasáhl tím do vývoje jednotlivých oborů doma i v cizině.

Působení Kříženeckého jako **vysokoškolského pedagoga** je spjatá především s **Vysokou školou zemědělskou v Brně**, kde působil od roku 1921. Habilitoval se zde jako docent obecné biologie se zřetelem k živočišné výrobě, později habilitaci rozšířil o obory všeobecné produkce živočišné a obecné a speciální zootechniky včetně rybářství. Po 2. světové válce byl zde navržen na profesora zootechniky. K jmenování už nedošlo, protože byl v roce 1949 jako „přívrženec reakční mendelistické genetiky“ ze školy vyhozen.

17/28

Kříženecký vyučoval v meziválečném období také na chemické fakultě brněnské České vysoké školy technické zoologii a nauku o živočišných látkách. Po válce přednášel také genetiku na přírodovědecké fakultě Masarykovy university v Brně.

V období nacistické okupace se zapojil do odbojových aktivit. Po uzavření vysokých škol pomáhal bývalým studentům udržovat kontinuitu vědecké práce. Byl dvakrát vězněn gestapem a přežil jen shodou šťastných okolností díky osvobození Brna.

Téměř celá Kříženeckého vědecká kariéra je spjatá s městem Brnem. Není náhodou, že právě zde na půdě Masarykovy univerzity vznikla v roce 2013 bakalářská diplomová práce Simony Valové *Jaroslav Kříženecký a lysenkismus v Československu 1948 – 1965*. V roce 2016, kdy se bude připomínat 120. výročí jeho narození, dokončuje stejná autorka magisterskou diplomovou práci zabývající se celou Kříženeckého vědeckou kariérou i jeho dramatickým osobním příběhem.

Již před 2. světovou válkou byl za své zásluhy jmenován čestným členem řady vědeckých institucí. Po jejím skončení mu Svaz osvobozených politických vězňů udělil za jeho účast v národním odboji pamětní odznak. Po smrti ho Vysoká škola zemědělská, Moravské zemské muzeum a další instituce ocenily při různých příležitostech pamětními medailemi. V roce 1969 byl rehabilitován za své věznění v 50. letech. Po roce 1989 byl rehabilitován Vysokou školou zemědělskou za perzekuci po roce 1948 a v rámci toho navržen na jmenování profesorem in memoriam. To bohužel stávající legislativa neumožnila.

Řekli o Kříženeckém:

„Kříženecký poznal krásu nového poznání, krásu, která je vyhrazena jen duchům vyvoleným, objevitelským, a věda dostala nového apoštola. Jeho přímo geniální intelekt a široké všeobecné vzdělání daly mu vzácné předpoklady a on jich plně využívá. ... Jeho pracovní elán, prýštlí z vědeckého zanícení, strhl mnoho mladých duchů toužících po poznání, neboť kromě svých schopností má také pochopení pro každého, kdo má schopnosti a vážné úmysly pro vědeckou práci. Tu pak on, ‚vědec gentleman‘, jak ho jeho žáci přezvali, stává se jejich přítelem a zastáncem.“

„Kříženecký je průkopníkem nového pojetí zootechniky. Zootechniky, která staví na exaktních vědeckých poznacích, je nekompromisním odpůrcem každého diletantismu, a to lhostejno zda prýští z mylného přesvědčení nebo z nevědeckých teoretických závěrů.“

Dr. Mojmír Opichal, Slovo Národa, 1946

„Světového významu nabyly jeho objevy v oboru bádání o vitamínech, hormonech, dědičnosti, výživě a růstu ryb, jakož i jeho exaktní studie, založené na moderních variačně statistických metodách, jimiž osvětluje jisté základní zákonitosti v produkci mléka a rozplozování prasat.“

„Snad nejcharakterističtějším rysem jeho lidské osobnosti jest mužná přímočarost, pronikavost úsudku, řečnická pohotovost. Není divu, že osobnost takových kvalit zdála se násilnickému protektorátnímu režimu krajně nebezpečnou. Právem o něm možno říci totéž, co ve své studii napsal o Stoklasovi: ‚Byl velkorysým ve prospěch věci, ale sobě začasť na škodu. Neboť svou velkorysostí přerůstal své národní prostředí – a to se u nás neodpouští.‘ Ale budme mu vděčni právě za tuto velkorysost! Neboť jí bylo a jest i dnes nejvíce zapotřebí k uvolnění našich schopností z okovů neplodné úzkoprstosti.“

Dr. Ladislav Kameníček, Český zemědělec, 1946

„Jako pedagog vyniká a uchvacuje posluchače jednak svým pojetím zootechniky jako exaktní vědy, jednak svými řečnickými schopnostmi. Vyznačuje se také přesným vymezováním pojmů a dovede posluchače skutečně nadchnout k vědecké práci.“

Dr. Vladimír Koželuha, Národní obroda, 1946

„Dr. Kříženecký jako jeden z našich nejlepších biologů je dobře znám svými vědeckými pracemi nejen ve svém speciálním oboru plemenářské biologie, nýbrž jeho vědecká činnost zasahuje takřka do celého širokého oboru výroby živočišné. Také náš „mokry“ obor mu nezůstává cizím...“

Dr. Boris Kostomarov, Český rybář, 1946

„Nadán jsa nevšední tvořivou energií a neumdlévající pracovitostí pracuje ve všech oborech výroby živočišné... Nevyčerpává se však jen odbornou činností, neboť ho zajímají i jiné složky kulturního života, jako sociologie, psychologie, fyziologie aj. Jako dobrý organizátor vědecké práce, vynikající bystrým postřehem, pronikavostí, hloubkou a přílehavostí úsudku, velkorysý, řečnický pohotový, impulsivní a iniciativní dovedl vždy nadchnout ku práci a vyhledat si vhodné spolupracovníky.“

Dr. Jan Podhradský, Čin, 1946

„Ve své nynější funkci vedoucího výzkumu živočišné výroby ve Slovenské akademii věd uplatňuje Kříženecký své velké schopnosti, vědomosti i zkušenosti ve prospěch slovenského zemědělství, které prodělává stadium prudkého přechodu od soukromých k socialistickým formám hospodaření. A právě v nynější době potřebujeme mužů kvalit a formátu Kříženeckého jako soli.“

Dr. Ladislav Kameníček, Zprávy Čs. biologické společnosti v Brně, 1956

„Profesor Kříženecký byl v první řadě velkým člověkem, jakým ho činily jeho rozsáhlý vědecký rozhled a jedinečné osobní kvality, takže byl přítelem všem...“

Prof. Josef Skutil nad Kříženeckého rakví v prosinci 1964

„Smrt mu nedopřála dále pracovat v prostředí, ve kterém se cítil šťasten, a dožít se velkého triumfu genetiky, které zasvětil svůj vědecký život, v jubilejním Mendelově roce. S Dr. Kříženeckým odchází vynikající představitel československé biologické a zootechnické vědy a velký badatel, který si svým postojem k vědecké pravdě získal řadu přátel a obdivovatelů.“

Doc. Vítězslav Orel, z nekrologu 1965

„Doc. Kříženecký ovládal dokonale analytická i syntetický způsob myšlení; byl dokonale vědecky připravený na řešení nejsložitějších problémů. Ve vymezení úloh a v soustavě jejich zvládnutí se ukázal mistrem diskursivního a abstraktního myšlení.“

Prof. Andrej Karakoz, 1965

„Vášnivá touha po poznání ho neopustila ani na frontách první světové války, během které prodělal tyfus a průstřel břicha. Na 'feldpostkartách' posílal profesoru Růžičkovi na pokračování úvahy o problémech sexuální diferenciaci, na základě kterých ihned po válce předložil doktorskou disertaci a již v roce 1919 dosáhl hodnosti doktora technických věd.“

„Obdivovali jsme vždy jeho mistrovství, s jakým dokázal vyhmátnout i v nejsložitější problematice vědeckou podstatu. Vědu vždy chápal jako dynamický proces poznávání a trvalý vztah člověka ke skutečnosti. Touha poznávat byla pro něj stejnou životní potřebou jako ostatní hmotné potřeby.“

„Jeho přednášky byly posluchači nejvíce navštěvovány. Nejsložitější fenomény genetiky dokázal vysvětlit velmi názorným způsobem jak vysokoškolákům, tak i praktickým chovatelům hospodářských zvířat.“

„Kříženecký jako badatel a učitel v jedné osobě vytvářel na každém pracovišti zvláštní, těžko definovatelné ovzduší provokující spolupracovníky k vlastní vědecké práci.“

„Věřil ve vědu... Nemohl přestat věřit v pravdivost Mendelových objevů, i když se zdálo, že zůstal se svými názory úplně sám. Nedovedl nevyslovit své vědecké názory i tehdy, když bylo zřejmé, že si uškodí. Žil často natolik pohroužen do svých vědeckých představ, že vnější pozorovatel měl někdy dojem, že ani nevnímá dnešní okolní svět. Vystupoval se svými názory někdy velmi odvážně a jen málo bylo těch, kteří věděli o jeho vnitřní bázlivosti v těchto okamžicích.“

Doc. Vítězslav Orel, z publikace Jaroslav Kříženecký – badatel a učitel, 1965

„Byl-li prof. Kříženecký velký vědec a vynikající znalec biologie a zejména genetiky i problematiky týkající se J. G. Mendla, byl sám i on stejně velký člověk. Kříženecký se do nejmenších podrobností zabýval životními i odbornými problémy a osudy J. G. Mendla, znal i do detailů historii starobrněnského augustiniánského kláštera v 19. a 20. století, v němž Mendel působil, dokonale ovládal jako málokdo kulturní prostředí Brna zejména v druhé třetině 19. století; především se zajímal o historii počátků vědeckého ruchu v hlavním městě Moravy, zabýval se životními osudy F. M. Klácela, T. Bratránka, P. Křížkovského, L. Janáčka aj. Prohlásil, že starobrněnský klášter byl, co do svých intencí odborných vlastně jakousi prvou moravskou universitou a akademií zároveň, jež v mnohém předčila současné vědecké snažení zejména v přírodovědě v Praze a snad dokonce i ve Vídni.“

PhDr. Jan Skutil, 1967

„Jedná se o výjimečnou osobnost učitele a badatele Vysoké školy zemědělské, který na vrcholu tvůrčí práce byl ze školy z politických důvodů propuštěn a vězněn. Medaile se mu uděluje především za průkopnickou práci v rozpracovávání nové koncepce výuky plemenářské biologie při studiu zemědělského inženýrství ve spojení s možností dalšího vzdělávání vědeckých pracovníků na úseku genetiky a zavádění nových metod ve šlechtění hospodářských zvířat.“

Z *laudatiae* při udělení in memoriam Zlaté medaile Vysoké školy zemědělské v Brně roku 1994.

„Paradoxem doby bylo, že Kříženecký, označovaný v padesátých letech za představitele reakční genetiky spojované s reakčním mendelismem, byl v roce 1963 pověřen účastnit se obnovování genetiky a rehabilitace jejího zakladatele.“

Doc. Vítězslav Orel, 2005

„Jednou z nejpozoruhodnějších odpovědí na požadavky nového vymezení ženského údělu, která akcentovala sociální a občanské změny v postavení žen a přitom svým způsobem potvrzovala 'vazalství těla' právě vědeckou vizí síly a zdraví národa, byly myšlenky zastávce

pokrokové větve sociální hygieny Jaroslava Kříženeckého. V centru jeho pozornosti byl hlavně problém dědičnosti, z níž vyvozoval řadu důsledků i pro zdraví českého národa.

Libuše Heczková, 2013

„Jaroslav Kříženecký postupně vyrostl ve velmi významnou osobnost českých přírodních věd. Jeho působení je spjato zejména s genetikou, v níž se záhy pustil do propagace díla zakladatele genetiky Gregora Mendela. Jméno tohoto brněnského augustiniána se stalo světově proslulým velkou měrou díky Jaroslavu Kříženeckému. Právě kvůli Mendelovi se ovšem stal i obětí komunistické perzekuce.“

Václav Nádeník, 2015

„...patřil k reprezentantům té generace, která po vzniku samostatného Československa budovala v Brně základy vědecké a vysokoškolské infrastruktury, jež dnes k Brnu neodmyslitelně patří a spoluvytváří jeho identitu. Své sepejetí s moravskou metropolí plně dokázal nejen svým širokým odborným zájmem v oblasti aplikovaných přírodních věd, zejména pak v zootechnice, nýbrž i celoživotním intelektuálním angažmá v historiografickém zpracování problematiky jedinečně a výlučně brněnské, totiž badatelského a vědeckého odkazu G. J. Mendela, který je dnes obecně považován za „otce“ genetiky. Že se přitom v podmínkách 20. století se všemi jeho politickými a ideologickými zvraty jednalo o úkol nejen nesnadný, ale také nebezpečný, dokládá jeho životní pouť ve 40. a 50. letech více než názorně. Přesvědčení o platnosti vědeckých principů a nekompromisní trvání na jejich dodržování, to jsou, domnívám se, další z důvodů jednoznačně hovořících pro zachování a trvalé připomenutí jeho odkazu, jenž zůstává díky svému rozsáhlému dílu dodnes ceněn v odborných kruzích daleko za hranicemi České republiky.“

PhDr. Michal Šimůnek, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2016

Publikace a články o Kříženeckém:

- Kameníček, Ladislav: *K padesátinám doc. Dr. J. Kříženeckého*, Český zemědělec, Praha 1946
Koželuha, Vladimír: *Doc. Dr. Ing. J. Kříženecký padesátníkem*, Národní obroda, Brno 1946
Kostomarov, Boris: *Doc. dr. Ing. Jarosl. Kříženecký padesátníkem*, Český rybář, 1946
Podhradský, Jan: *50 let doc. dr. Jaroslava Kříženeckého*, Čin, Brno 1946
Podhradský, Jan: *Doc. dr. J. Kříženeckému 50 let*, Zemědělské noviny, 1946
Podhradský, Jan: *50 let doc. dr. Jaroslava Kříženeckého*, Zemědělský pokrok, 1946
Opichal, Mojmír: *Dr. Jar. Kříženecký – padesátiletý*, Slovo Národa, Brno 1946
Kameníček, Ladislav: *Doc. Dr. ing. Jaroslav Kříženecký šedesátníkem*, Zprávy, Čs. biologická společnost v Brně 1956
Orel, Vítězslav: *Jaroslav Kříženecký – badatel a učitel*, Časopis Moravského Musea, Brno 1965
Orel, Vítězslav: *Za docentem Jaroslavem Kříženeckým*, Biológia, Bratislava 1965
Orel, Vítězslav: *In memory of professor D. Ing. Jaroslav Kříženecký, DrSc.*, Sborník VŠZ, Brno 1965
Karakoz, Andrej: *Spomenka na Doc. Inž. Dr. Jaroslava Kříženeckého, DrSc.*, POĽNOHOSPODÁRSTVO, Bratislava 1965
Pora, Eugen A.; Toma, Virgil: *Profesor Jaroslav Kříženecký*, Studii si cercetari de BIOLOGIE, seria zoologie, Bucurest 1965

- Nowak, W.: *Jaroslav Kříženecký*, Archiv Hydrobiologie, Stuttgart, 1966
- Skutil, Jan: *Vzpomínka na prof. Dr. Jar. Kříženeckého*, Vlastivědná ročenka Okresního archívu v Blansku, Blansko 1967
- Skutil, Josef: *Rozloučení s prof. Dr. J. Kříženeckým v Brně na Ústředním hřbitově dne 29. 12. 1964*, Literárně archívní příspěvky, Blansko 1969
- Jašek, Antonín: *K sociálním názorům Jaroslava Kříženeckého*, Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university, Brno 1972
- Orel, Vítězslav: *K výuce genetiky v Brně v letech 1918 – 1953*, Věda v Československu, Praha 1979
- Matalová, Anna: *J. Kříženecký Papers in the Mendelianum*, The Mendel Newsletter No. 17, Philadelphia, USA 1979
- red.: *Památky doc. J. Kříženeckého*, Svobodné Slovo, Praha 1984
- Matalová, Anna: *Výstavka Doc. Dr. Ing. JAROSLAV KŘÍŽENECKÝ, DrSc., (1896-1964)*, Zpravodaj Moravského Muzea v Brně, 1985
- Orel, Vítězslav: *Koho jsem si opravdu vážil: Jaroslav Kříženecký (1896-1964)*, Vesmír, Praha 1990
- Orel, Vítězslav; Matalová, Anna: *Kříženeckého chápání Mendlova objevu pod vlivem teorie dědičnosti získaných vlastností*, Dějiny věd a techniky, Praha 1990
- Chroust, Karel: *Jaroslav Kříženecký (1896 – 1964), profesor zootechniky a genetiky in memoriam*, rukopis komentáře k návrhu, Brno 1991
- Orel, Vítězslav: *Jaroslav Kříženecký (1896 – 1964), tragic victim of Lysenkoism in Czechoslovakia*, The Quarterly Review of Biology 67, 1992
- Chroust, Karel: *Jaroslav Kříženecký (1896-1964) profesor zootechniky a genetiky in memoriam*,
- Orel, Vítězslav: *Jaroslav Kříženecký (1896 – 1964), tragický osud učitele školy*, Sborník Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně, 1996
- vo: *Jaroslav Kříženecký*, slovníkové heslo Slovníku českých filozofů, MU v Brně 1998
- Orel, Vítězslav: *Kříženeckého idea dědičnosti získaných vlastností ve vývoji eugeniky v českých zemích*, Technokracie v českých zemích 1900 – 1950, Praha 1999
- Balcárek, Pavel; Paleček, Pavel: *Gregor Mendel-Forschungsinstitut a snahy o založení genetického ústavu v Brně během 2. světové války*, Matice moravská 121, Brno 2002
- Matalová, Anna; Sekerák, Jiří: *Genetika za železnou oponou*, Moravské zemské muzeum, Brno 2004
- Orel, Vítězslav: *Historický výzkum při obnovování genetiky v Brně po roce 1948*, Dějiny věd a techniky, Praha 2005
- Heczková, Libuše: *Eugenika, extase a Emanuel (Rádl)*, Slovo a smysl = Word & Sense, časopis pro mezioborová bohemistická studia, 2013
- Valová, Simona: *Jaroslav Kříženecký a lysenkismus v Československu 1948 – 1965*, bakalářská diplomová práce, Masarykova univerzita, Brno 2013
- Sekerák, Jiří: *In Commemoration Of Professor Jaroslav Kříženecký, the Founder Of the Mendelianum*, Folia Mendeliana, Brno 2014
- Hužvárová, Marina: *Za vědeckou pravdou stát / Osobnost české genetiky – Jaroslav Kříženecký*, Akademický bulletin Akademie věd České republiky, Praha 2015
- Nádeník, Václav: *Dizertace s průstřelem břicha*, www.rozhlas.cz, Praha 2015

Připravil: , duben 2016

16/20

KABINET DĚJIN VĚDY

ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY, V.V.I.

V Praze, 2. února 2016

Vážený pane inženýre,

velice Vám děkuji za naše setkání i informaci o záměru umístit na dům v Sušilově ul. 774/11, v němž během svého působení v Brně žil Váš otec docent Dr. Jaroslav Kříženecký (1896–1964).

Jsem přesvědčen, že se jedná o velice záslužný čin, který by měl jistě najít podporu u představitelů místní samosprávy, neboť Váš otec patřil k reprezentantům té generace, která po vzniku samostatného Československa budovala v Brně základy vědecké a vysokoškolské infrastruktury, jež dnes k Brnu neodmyslitelně patří a trvale spoluvytváří jeho identitu. Své sepjetí s moravskou metropolí ostatně Váš otec plně dokázal nejen svým širokým odborným zájmem v oblasti aplikovaných přírodních věd, zejména pak v zootechnice, nýbrž i celoživotním intelektuálním angažmá v historiografickém zpracování problematiky jedinečně a výlučně brněnské, totiž badatelského a vědeckého odkazu G. J. Mendela, který je dnes obecně považován za „otce“ genetiky. Že se přitom v podmínkách 20. století se všemi jeho politickými a ideologickými zvraty jednalo o úkol nejen nesnadný, ale také nebezpečný, dokládá životní pout' Vašeho otce ve 40. a 50. letech více než názorně.

Přesvědčení o platnosti vědeckých principů a nekompromisní trvání na jejich dodržování, to jsou, domnívám se, další z důvodů, jednoznačně hovořící pro zachování a trvalé připomenutí odkazu Vašeho otce, jenž zůstává díky svému rozsáhlému dílu dodnes ceněn v odborných kruzích daleko za hranicemi České republiky.

Doufám, že těmito několika málo řádky pomohu uskutečnění Vašeho záměru.

Se srdečným pozdravem

Michal Šimůnek Ph.D.

Vážený pan
Mgr. Jaroslav Hamža
vedoucí oddělení kulturních služeb
Magistrát města Brna
Odbor kultury
Dominikánské nám. 196/1
601 67 Brno

Brno, 6. dubna 2016
č. j. 1123 /2016/MZM/1

Vážený pane magistře,

obracíme se na Vás se žádostí o umístění pamětní desky Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc., na dům v Sušilově ulici 774/11 v Brně, kde v letech 1922 – 1964 tento významný český vědec žil a pracoval.

Jaroslav Kříženecký patří k prvním českým světově uznávaným odborníkům na dílo Johanna Gregora Mendela, zakladatele moderní genetiky. V padesátých letech byl perzekuován za obhajobu vědecké podstaty Mendelova odkazu a kritiku tzv. lysenkismu. Stal se tak pro mnohé příkladem osobní statečnosti a právem ho lze řadit mezi obhájce nezávislé vědy proti mocenským a totalitním vlivům.

Jaroslav Kříženecký byl mimořádný vědec, odborník a pedagog, jehož život a dílo odráží vývoj, ke kterému došlo v historii genetiky v Československu, a to zejména v jejích počátcích a následně v souvislosti s obdobím lysenkismu. Jaroslav Kříženecký pocházel z tvůrčího prostředí rodiny významného pražského architekta. Už v roce 1922 byl jmenován vedoucím Sekce pro plemenářskou biologii Zemského výzkumného ústavu zootechnického v Brně a externím profesorem v Zootechnickém ústavu vysoké školy zemědělské v Brně. V roce 1926 podnikl studijní cestu do Dánska, Norska, Švédska a od roku 1928 do roku 1929 studoval na Carnegie Institution v Laboratoři experimentální evoluce ve slavném Cold Spring Harbor (USA) jako stipendista Rockefellerovy nadace. Brzy po svém příjezdu z USA učinil první pokus o vybudování Mendelova ústavu pro genetiky v rámci Lékařské fakulty Masarykovy univerzity. Jeho úsilí přerušila nejdříve hospodářská krize a následně okupace a druhá světová válka. Ta přerušila také jeho vědeckou práci a spolu s nástupem komunismu znamenala v podstatě jeho další pronásledování.

Podruhé se pokusil Jaroslav Kříženecký založit Mendelův ústav hned po druhé světové válce. Chtěl vytvořit komplexní Mendelův ústav genetiky, který by obsahoval Mendelovo muzeum a Mendelovu knihovnu. Ministerstvo školství tehdy jeho návrh podpořilo a začaly přípravné práce. Avšak komunistický "Vítězný únor" v roce 1948 změnil trend biologie v Československu směrem k lysenkismu a Mendela s moderní genetikou odmítl. Projekt Kříženeckého Mendelova ústavu byl přerušeno podruhé.

V padesátých letech po Stalinově smrti byl Jaroslav Kříženecký přesvědčen, že nastal ten správný čas veřejně skoncovat s lysenkismem. Byl prvním, kdo u nás zveřejnil jeho kritiku a analyzoval škody způsobené lysenkismem v živočišné výrobě v Československu. Jaroslav Kříženecký však byl následně propuštěn z Vysoké školy zemědělské na pokyn akčního výboru

Handwritten signature

Komunistické strany na univerzitě. Ihned poté mu byl zakázán vstup do areálu z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a nakonec byl i zatčen a z ideologických důvodů odsouzen. O osmnáct měsíců později se vrátil z vězení s podlomeným zdravím. Po propuštění z vězení byl nadále sledován pro šíření tzv. reakčního mendelismu.

Ředitel Moravského zemského muzea Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc., však v roce 1962 pověřil Jaroslava Kříženeckého založením Mendeliana. O rok později už byl jmenován vedoucím nového oddělení Moravského zemského muzea s úkolem vybudovat Mendelův památník, a tak mu byla konečně dána příležitost realizovat historickovědní část svého dřívějšího projektu. Podařilo se mu shromáždit obrovské množství materiálu a položit základy pro současné Mendelianum. Bohužel předčasně zemřel 21. prosince 1964, krátce před významným výročím 100 let od zveřejnění Mendelova objevu. Nedožil se tak velkého Mendelovského mezinárodního symposia v Brně, které pomáhal organizovat, ani otevření samotného Mendeliana v roce 1965.

Jaroslav Kříženecký v souvislosti s jeho genetickým výzkumem přišel do styku s mnoha významnými vědci, jako např. s R. A. Fisherem, R. Goldschmidtem, N. K. Koltsovem, J. L. Lushem, T. H. Morganem, N. V. Timofeevem Resovským, J. Schmalhausenem, H. Stubbem, S. Wrightem a mnoha dalšími. Celkový počet jeho publikací činí 650.

Odkaz Jaroslava Kříženeckého jako zakladatele Mendeliana je dodnes naplňován naším programem v objasňování významu a původu Mendelova výzkumu v kontextu rozvíjející se vědy a kultury na Moravě jak v rámci evropské, tak i celosvětové vědy.

Vážený pane magistře, z výše uvedených důvodů doporučujeme umístění pamětní desky Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc., na domě 774/11 v Sušilově ulici.

S poděkováním

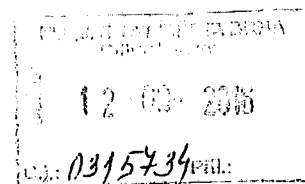
PhDr. Mgr. Martin Reissner, Ph.D.
generální ředitel Moravského zemského muzea

Příloha
Návrh :

... , na zřízení pamětní desky

Mgr. Klauza

Věc: Vyjádření k návrhu na umístění pamětní desky Doc. dr. Ing. Jaroslavu Kříženeckému, DrSc

Tento významný vědec, pedagog a organizátor, který byl mimo jiné za svoji neochvějnou obhajobu učení Gregora Mendela koncem 50. let 20. století neoprávněně vězněn komunistickým režimem, aby o několik let později stál u zrodu Genetického oddělení Moravského muzea, si jednoznačně zaslouží veřejnou připomínku – v tomto případě formou pamětní desky na domě v Sušilově ulici č. 774/11, kde žil a pracoval v letech 1922 – 1964. Pokud jsou veškeré formální a technické záležitosti splněny, domnívám se, že tomuto aktu nemusí stát nic v cestě. Umístění pamětní desky Doc. Dr. Ing. J. Kříženeckého vyslovuji svoji plnou podporu.

V Brně dne 12. 8. 2016

PhDr. Jan Břečka
vedoucí Historického oddělení
Moravského zemského muzea

Moravské zemské muzeum
Historické muzeum
Historické oddělení
602 00 Brno, Zelný trh 6
IČ: 00094862, DIČ: CZ00094862
www.mzm.cz
30

2016

Mgr. Jaroslav Hamža

Mgr. Jaroslav Hamža
vedoucí Oddělení kulturních služeb
Odbor kultury Magistrátu města Brna

MAGISTRÁT MĚSTA BRNA Odbor kultury	
Dělo:	09-09-2016
Č.j.:	1352928 PŘl.:

STANOVISKO K REALIZACI PAMĚTNÍ DESKY VĚNOVANÉ Doc. Dr. Ing. JAROSLAVU KŘÍŽENECKÉMU, DrSc. (1896 – 1964)

Doc. Jaroslav Kříženecký je jednou z nejvýznamnějších osobností historie počátků naší genetiky, zejména pak jejího odborného historického studia. Je prvním českým autorem historiografického studia Mendelova díla a života. Je také zakladatelem prvního historikovědního pracoviště na světě, které se dodnes soustavně a systematicky věnuje studiu počátků genetiky obecně a osobnosti zakladatele genetiky J. G. Mendela zvláště – Mendeliana v Moravském zemském muzeu. Jeho odborný vklad v této oblasti je vysoce hodnocen nejen u nás, ale i v zahraničí. Doc. Jaroslav Kříženecký se již za první republiky podílel na vybudování řady kontaktů u nás i v zahraničí, čímž pomáhal v rámci oboru vybudovat pevné základy pro odbornou institucionální infrastrukturu našeho regionu v rámci globální společnosti.

Už v polovině dvacátých let minulého století spolupracoval jako jeden z prvních našich odborníků s Rockefellerovou nadací a Carnegie Institution - Laboratoří experimentální evoluce ve slavném Cold Spring Harbor, USA. Jeho velkým cílem bylo vybudovat v Brně komplexní Mendelův ústav pro genetiky, o což se opakovaně pokoušel. Největšími překážkami v této jeho snaze i jeho další vědecké práci byla hospodářská krize, okupace Československa během druhé světové války a nakonec nástup komunismu. Díky jeho pevnému odhodlání postavit se oficiálnímu odmítání Mendelovy objevitelské práce a zavádění pochybného sovětského lisenkismu, byl komunistickým režimem pronásledován a dokonce vězněn. Doc. Kříženecký patřil k předním nemnoha otevřeným kritikům lisenkismu, který se nebál zveřejnit konkrétní analýzy škod způsobených touto pavědou v živočišné výrobě v tehdejší Československu.

Doc. Kříženecký publikoval celkem téměř 700 vědeckých prací a během svého profesního života si vytvořil řadu přátel a spolupracovníků mezi mnoha nejvýznamnějšími vědci své doby. Patřili mezi ně osobnosti jako např. nositel Nobelovy ceny T. H. Morgan, R. A. Fisher, H. Stubbe, S. Wright, N. K. Koltsov, N. V. Timofeev Resovský, J. Schmalhausen a další.

Doc. Kříženecký se svým přesvědčením o platnosti vědeckých principů poznání a odmítáním ideologických a politických nátlaků ve vědě stal jedním z našich nemnoha vzácných a následováníhodných příkladů osobní odvahy a mravní pevnosti.

Z těchto důvodů s velkým potěšením vyjadřují své kladné stanovisko k umístění důstojné pamětní desky, která by připomínala osobnost Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc. na Vámi uvedeném místě.

V Brně dne 2. 9. 2016

 Moravské zemské muzeum
Historické muzeum
Oddělení pro historii biologických věd
659 37 Brno, Zelný trh 6
IČ: 00004882, DIČ: CZ00004882
www.mzm.cz
14

PhDr. Jiří Sekerák, Ph.D.
vedoucí Oddělení pro historii biologických věd a Centra Mendelianum,
Moravské zemské muzeum
Zelný trh 6,
659 37 Brno

21/28.

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i.

INSTITUTE OF HISTORY AS CR, v.v.i.

MAGISTRÁT MĚSTA BRNA
Úřad Brno

15-08-2016

0314440

Vážený pan
Mgr. Jaroslav Hamža
vedoucí Oddělení kulturních služeb
Odbor kultury Magistrátu města Brna
Dominikánské náměstí 196/1
601 67 Brno

V Brně 15. srpna 2016

Věc: Doporučení k umístění pamětní desky profesora Jaroslava Kříženeckého

Vážený pane magistře,

jednoznačně doporučuji umístění pamětní desky profesora Jaroslava Kříženeckého na domě č. 11 v Sušilově ulici v Brně.

Profesor Kříženecký se svým odborným dílem řadí mezi nejvýznamnější představitele vědeckého Brna. Jeho odborné kvality se vzácně snoubily s mravními postoji, kdy dokázal vědecké poznatky obhajovat i vůči politické moci, za což byl v na sklonku padesátých let perzekvován.

Jsem přesvědčen, že je žádoucí posilovat historickou paměť Brňanů a že pamětní desky umožňují, aby se široká veřejnost seznamovala touto pietní formou s osobnostmi dějin Brna a jejich osudy. Že si prof. Kříženecký takovou poctu zaslouží, je podle mého názoru nezpochybnitelné.

Mgr. Milan Řepa, Ph.D.
Historický ústav AV ČR, v. v. i.
vedoucí pobočky Brno
Veveří 97, 602 00 Brno
mail: repa@brno.avcr.cz
tel.: 532 290 508, 532 290 500

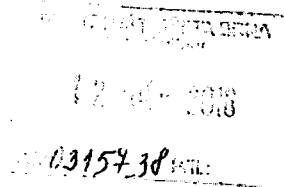
pobočka Brno
Veveří 97
602 00 Brno
Česká republika

Tel.: +420 532 290 500
Fax: +420 532 290 511

22/28

Filoro Arla Fallotta 14

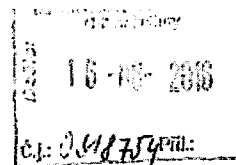
Stanovisko k umístění pamětní desky doc. Kříženeckého

Doc. Jaroslav Kříženecký byl významným odborníkem v oblasti genetiky, zasazoval se o zřízení Mendlova ústavu pro genetiky a eugeniku v Brně jako centra výuky i výzkumu v tomto oboru. Přišel do Brna jako pražský rodák, ale od počátku První republiky se tu usadil a již zůstal Brnu věrný. Už ve 20. letech odhalil podstatu komunistické ideologie, s její praxí se pak seznámil po r. 1948, kdy měl dokonce zákaz vstupu na přírodovědeckou fakultu MU. Komunisty byl dokonce jako odpůrce Lysenka a jeho pavědy vězněn a když se konečně dočkal alespoň částečného uznání svých zásluh, předčasně zemřel. Domnívám se, že rozhodně splňuje všechny předpoklady pro to, aby měl na domě, v němž tak dlouho pobýval, umístěnu svou pamětní desku. Měla by ale být umístěna výše, než na dosah nebo nekovová (z důvodů obecně známých).

V Brně dne 6. 8. 2016

PhDr. Libor Vykoupil

Posudek na návrh umístění pamětní desky Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc.

Doc. Dr. Ing. Jaroslav Kříženecký, DrSc. byl jistě významnou osobou spojenou s městem Brnem, jak svoji vědeckou činností tak morální. Tato osoba přispěla k zviditelnění Československé vědy i města Brna u světové veřejnosti a za svůj morální postoj byla navíc perzekuována.

Velkou část života (1921 – 1964) prožil v Brně a je zde i pohřben. Jeho angažmá ve vědeckých v Brněnských organizacích i v zviditelňování práce a odkazu J. G. Mendela zanechalo v Brně nesmazatelnou stopu.

S přihlédnutím k výše uvedeným skutečnostem, tedy návrh umístění pamětní desky Doc. Dr. Ing. Jaroslava Kříženeckého, DrSc., doporučuji ke schválení.

Posudek vypracoval: Mgr. Martin Samson, Muzeum města Brna.

23/28

Jaroslav Kříženecký (1896-1964) — tragický osud učitele školy

V. Orel

„Jako zaměstnanec Výzkumného ústavu při Vysoké škole zemědělské v Brně jste horlivě sloužil dřívějšímu kapitalistickému řádu a vůči dělnické třídě se choval povýšeně. K dnešnímu lidově demokratickému řádu máte nepřátelský poměr. Státní úřad důchodového zabezpečení Vám proto od 23. června 1953 snižuje výplatu dosavadního důchodu (z 6.024 Kčs) na částku 125 Kčs měsíčně.“ Citovaný výnos označuje ze školy vyloučeného Doc. Dr. Ing. J. Kříženeckého za nepřítel lidově demokratického zřízení, kterému navíc byl ještě drasticky snížen invalidní důchod. Na vrcholu své tvůrčí schopnosti se musel rozloučit s vědeckou a pedagogickou působností a zároveň s uskutečněním svých plánů na rozvíjení v Brně vzniklé vědní disciplíny – genetiky.

Po vystudování zemědělského inženýrství v Praze a ročním působení jako asistent Ústavu lékařské biologie na Karlově univerzitě se ve svých 25 letech Kříženecký v roce 1921 habilitoval na tehdy nově zřízené Vysoké škole zemědělské v Brně z obecné biologie se zaměřením na živočišnou výrobu. Jako asistent Zootechnického ústavu a později přednosta sekce pro plemenářskou biologii ve Výzkumném zootechnickém ústavu usiloval o rozvíjení biologie a genetiky a využívání nejnovějších teoretických poznatků pro zvelebení živočišné výroby. V roce 1930 rozšířil svou habilitaci na obor všeobecné zootechniky a v roce 1937 i speciální zootechniky včetně rybářství. V roce 1939 při odchodu profesora J. Taura do důchodu byl pověřen suplováním přednášek ze zootechniky na Vysoké škole zemědělské.

Výuku na vysokých školách Kříženecký vždy spojoval s vědeckou prací. V roce 1925 ve své úvaze o významu brněnských vysokých škol zdůrazňoval, že „vysoká škola nemá produkovat odborně vyučený dorost, nýbrž odborně, k samostatné práci vychovanou inteligenci.“ Ze seznamu jeho 640 vědeckých publikací vystupuje badatel, který se zabýval širokou problematikou od entomologie přes fyziologii, biologii, genetiku, eugenetiku, zootechniku a výživu a až historii a teorii vědy. V přednášce „Věda, teorie a praxe“ na výroční schůzi Moravské přírodovědecké společnosti, konané 9. května 1943 na Vysoké škole zemědělské v Brně odmítal rozdělování věd na přírodní a duchovní a nadřazenost základního výzkumu nad aplikovaným. Podle něj se v aplikovaných vědách sestupuje od abstraktních a obecných poznatků k poznání konkrétnímu. Věda aplikovaná však není „jen fruktifikací vědy“ obecné, nýbrž i životním zřídlem nových a nových podnětů pro obecná bádání. Ideová výměna je zde tedy všestranná, a není zde z hlediska člověka žádná nadřazenost a podřazenost, nýbrž jen souřadnost, byť s kvalitativní rozdílností.“

K tomu Kříženecký dodal: „Přes všechny podnětný vliv, který má styk s praxí pro vědu obecnou, nebudiž zapomináno na to, že vpravdě tvůrčí duch je nejtvůrčivějším a proto i pro praxi nejpłodnějším tehdy, když je ponechán sám sobě a vychází jen ze svých potřeb zvidání“.

Jako příklad Kříženecký uváděl Mendela, který „neobjevil své zákony proto, že chtěl pěstovat nové odrůdy rostlin, nýbrž proto, že chtěl zjistit, co se děje s vlastnostmi rostlin při křížení. Ze svých objevů odvodil jen velice obecné zákonitosti o mechanismu a dědičnosti vůbec – a nikoliv návody na pěstování nových odrůd.“ Kříženecký ještě uváděl příklady jak Mendelova vědecká teorie svým obecným pojetím vysvětlila dřívější „nepravidelnosti“ ve výskytu znaků v potomstvu křížení zvířat zákonitosti vyštěpování znaků v potomstvu kříženců. Proto také od začátku svého působení v Brně Kříženecký poukazoval na mimořádný význam genetiky nejen pro zemědělství, ale i pro lékařskou praxi.

V době dvouletého studijního pobytu v USA v letech 1928–1929 si Kříženecký uvědomil, že výuka, výzkum a využívání genetiky v naší zemi zaostává. Proto ve spolupráci s profesorem J. Bělehrádkem z lékařské fakulty v roce 1930 navrhl zřízení Mendlova ústavu pro genetiku a eugeniku, který by zajišťoval výuku a výzkum nejen posluchačů Masarykovy univerzity, ale i tehdejší Vysoké školy zemědělské a Vysoké školy veterinární. Uskutečnění projektu však znemožnila hospodářská krize a později hrozba války. Po skončení války Kříženecký obnovil ve spolupráci s profesorem V. Úlehrou návrh na zřízení Mendlova ústavu při přírodovědecké fakultě. Tehdy byl také navržen na profesora genetiky na přírodovědecké fakultě a na profesora zootechniky na Vysoké škole zemědělské. Dal přednost působení na zemědělské škole. Rozpracovával plán komplexního zootechnického ústavu pro výuku zemědělských inženýrů a zároveň pro výchovu vědeckých pracovníků a již také podával návrhy na ustanovení profesur pro specializovanou odvětví živočišné výroby.

V srpnu 1948 na konferenci v Moskvě „O stavu biologických věd“ byla genetika označena jako reakční věda. Nahrazovala ji „Mičurinská biologie“, podle které dědičnost určují podmínky vnějšího prostředí. V souladu s marxistickou filosofií měla též zajistit výchovu nové socialistické společnosti. Již 6. září téhož roku Akční výbor přírodovědecké fakulty Kříženeckému sděloval: „Vzhledem k oznámení akčního výboru Vysoké školy zemědělské v Brně, byl Vám zakázán přístup na přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně“. Krátce poté musel „jako reakční přívrženec Mendelistické genetiky“ také odejít z Vysoké školy zemědělské.

Od roku 1954 působil jako poradce Slovenské akademie věd při organizování zootechnického výzkumu. Když v roce 1957 N. S. Chruščev v Moskvě kritizoval nedostatky ve šlechtění rostlin, Kříženecký to považoval za počátek rehabilitace genetiky a v rozsáhlé studii poukazoval na škody v důsledku odmítání genetiky. Lakonicky uváděl, že „Lysenkovo popírání mendelistické koncepce připomíná popírání platnosti zákona volného pádu“. Žáci T. D. Lysenka u nás v několika článcích v Rudém právu ho obvinili, že „účtuje s Mičurinskou biologii“. Krátce poté byl zatčen a z vězení se vrátil po 18 měsících s podlomeným zdravím.

V dubnu 1964 skleslý badatel svým přátelům vysvětloval tragiku svého dalšího působení: „Jak již je život zejména v tzv. velkých dobách revolučních převratů groteskní a paradoxní, za necelé dva roky po svém návratu z kriminálu jsem byl povolán Moravským muzeem, abych připravoval zřízení nového genetického oddělení Gregora Mendla. V roce 1963 jsem byl jmenován přednostou tohoto oddělení a pověřen spoluprací na přípravách velkého mezinárodního symposia o Mendlovi, které organizuje Československá akademie věd pro rok 1965 v Brně na oslavu stého výročí Mendlových objevů. A tak to, co bylo důvodem k mému odstranění z vysoké školy a z výzkumného ústavu a tím byla i rozvrácena moje vědecká dráha, pro co jsem se ještě nadto dostal do kriminálu, stalo se mým novým životním úkolem. Pravděpodobně asi úkolem posledním — mojí labutí písní.“

V roce 1964 se Kříženecký již domníval, že konečně v Brně vznikne Mendlův genetický ústav pro výuku genetiky a výchovu vědeckých pracovníků vysokých škol s biologickým zaměřením. Na konci roku však náhle zemřel a nedočkal se ani otevření Mendlova muzea. Vysoká škola zemědělská v Brně mu v roce 1994 udělila in memoriam zlatou medaili školy. V laudatio se úvodem uvádí:

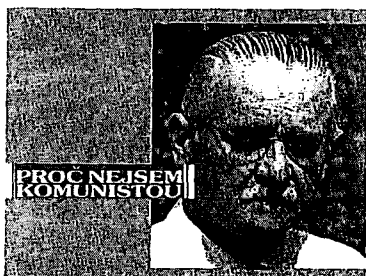
Jedná se o výjimečnou osobnost učitele a badatele Vysoké školy zemědělské, který na vrcholu tvůrčí práce byl ze školy z politických důvodů propuštěn i vězněn. Medaile se mu uděluje především za průkopnickou práci v rozpracovávání nové koncepce výuky plemenářské biologie při studiu zemědělského inženýrství ve spojení s možností dalšího vzdělávání vědeckých pracovníků na úseku genetiky a zavádění nových metod ve šlechtění hospodářských zvířat.

(Podrobnější informace o tragickém osudu J. Kříženeckého, jako průkopníka genetiky v naší zemi, jsou v publikaci: Orel, V. (1992). Jaroslav Kříženecký (1896–1964), tragic victim of Lysenkoism in Czechoslovakia. *The Quarterly Review of Biology*, 67, 487–94.)

Za vědeckou pravdou stát

Osobnost české genetiky – JAROSLAV KRÍŽENECKÝ

Když jsme vás v minulém čísle Akademického bulletinu provedli nově zrekonstruovanými prostorami brněnského Mendeliana, zmínili jsme jeho počátky jen zběžně. Nyní si tedy připomeňme, že mohlo vzniknout teprve v 60. letech minulého století po období lysenkismu a mičurinské biologie, kdy byla genetika v tehdejší východní bloku považována za „buržoazní pavědu“, a podle toho patří k obětem komunistického režimu i nestor československé genetiky doc. Jaroslav Kříženecký. Právě on stál jako vůdčí osobnost u budování genetického oddělení Gregora J. Mendela v Moravském muzeu.

Před padesáti lety stál Jaroslav Kříženecký také v čele příprav velkého brněnského symposia k oslavě tehdy stého výročí Mendelových objevů, které se uskutečnilo 3. března 1965 – jen o den později, než by J. Kříženecký oslavil 69. narozeniny.

Těch už se bohužel nedožil – 26. prosince 2014 uplynulo půl století od jeho smrti. V roce 1965 vyšlo monotematické číslo *Časopisu Moravského musea* věnované jeho osobnosti.

O biologické vědy se začal zajímat pod vlivem Emanuela Rádlu a jeho knihy o vývojových teoriích. Ve čtrnácti letech vydal pojednání o entomologii, během studia zemědělského inženýrství na VUT v Praze již vědecky pracoval u prof. V. Růžičky v Ústavu lékařské biologie a publikoval práce z oboru regenerace, vývojové mechaniky, fyziologie, genetiky, eugeniky, výživy a endokrinologie zvířat. Již tehdy v nich spojoval přírodovědné poznatky s filozofickými aspekty vývoje. Také je známo, že svou doktorskou práci psal na válečné frontě a posílal ji prof. Růžičkovi na dopisnicích polní pošty.

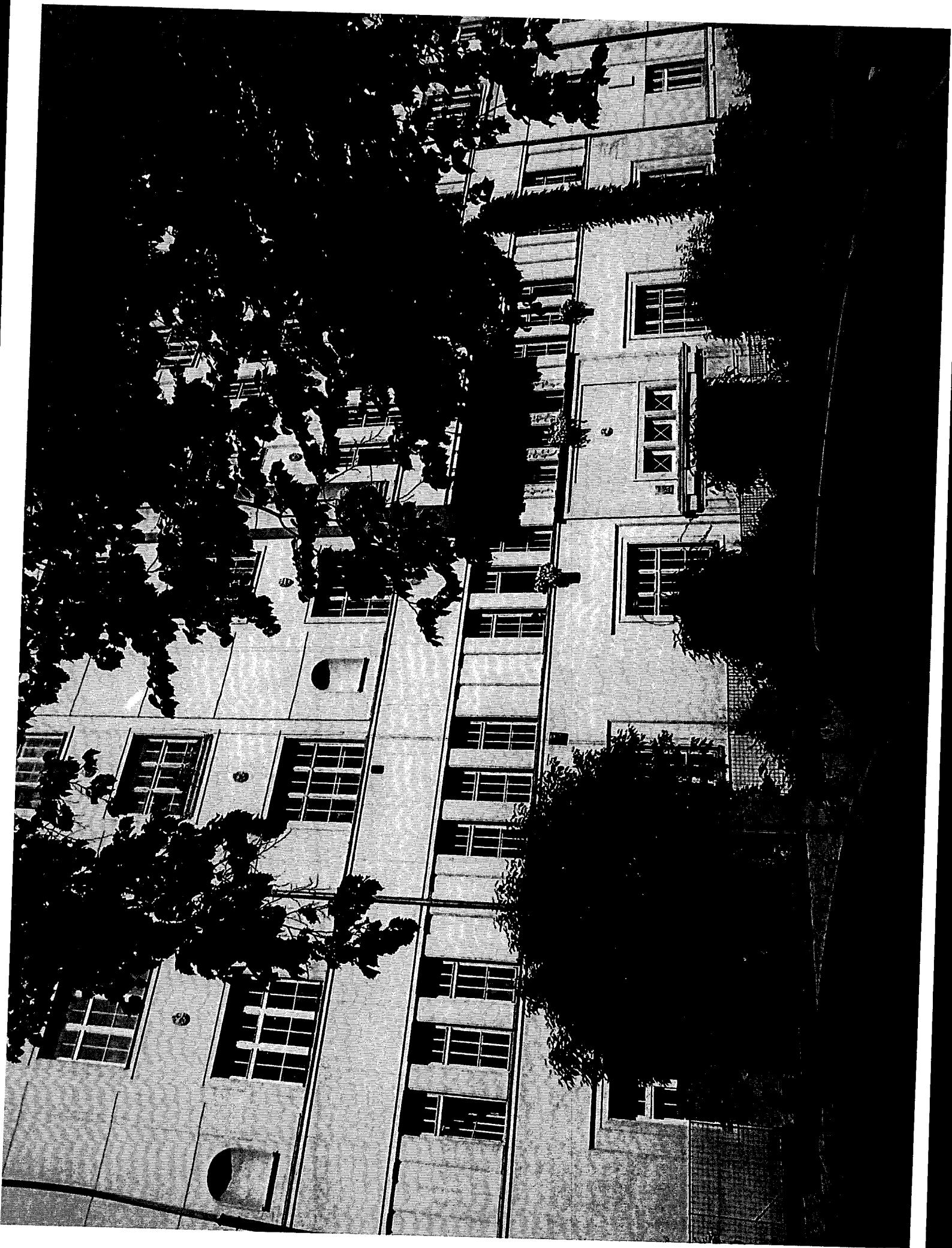
Do Brna přišel J. Kříženecký v roce 1921 do nově zřízené Vysoké školy zemědělské, habilitoval z obecné biologie se zřetelem k živočišné výrobě a v následujícím roce byl jmenován přednostou sekce pro plemenářskou biologii v novém Výzkumném zootecnickém ústavu při VŠZ. Studijní pobyt v USA v letech 1928–1929 mu ukázal, že výuka, výzkum i využívání genetiky v zemědělství a lékařství u nás zaostávají. Společně s prof. J. Bělehrádkem proto navrhl, aby byl zřízen Mendelův ústav pro genetiku a eugeniku. Dále rozvinul rozsáhlý výzkum vývojové analýzy užitkových vlastností hospodářských zvířat pro využívání genetiky ve šlechtitelské praxi. Rozšířil si habilitaci na obory obecné a speciální zootekniky včetně rybářství a od roku 1939 řídil Zootecnický ústav VŠZ v Brně. Charakteristiku tohoto výjimečného muže lze dokreslit též informací, že se za 2. světové války zapojil do odboje a dvakrát ho věznilo gestapo. Po válce vedl Zootecnický ústav Vysoké školy zemědělské, než byl v roce 1949 propuštěn. Genetika se totiž stala v poúnorovém Československu zcela podrobeným sovětskému vlivu jedním z nejpostiženějších vědeckých oborů, přestala se vyučovat a dokonce byli její zastánci perzekuováni, což se vůdčí osobnosti „reakčního učení“ nemohlo vyhnout. Protože jako jeden z mála zůstal věrný vědecké mendelovské

genetice, dostal zákaz vstupu na Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a krátce pak působil na pracovištích Slovenské akademie věd. Když v roce 1957 vystoupil slovem i tiskem s kritikou Lysenka a obranou Mendela, byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen na jeden a půl roku do vězení. V procesu mu jistě nepřilepšila ani filozofická úvaha v Peroutkově týdeníku *Přítomnost* z roku 1925 „Proč nejsem komunistou“. Jaroslav Kříženecký v ní zdůvodňuje, proč nevěří ve správnost teorie ani ideálů a praxe komunistické strany – budoucnost dala za pravdu jemu i dalším českým osobnostem, jako byli bratři Čapkové, Jan Herben, František Langer, Josef Kopta, Fráňa Šrámek, Ladislav P. Procházka nebo Jaroslav Kallab.

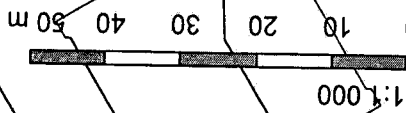
Ačkoliv se z vězení vrátil s podlomeným zdravím, s vervou se ujal nabídky Moravského musea, aby vybudoval genetické oddělení a Mendelovo muzeum, které pojmenoval Mendelianum. Poslední léta se věnoval studiu Mendelova vědeckého odkazu v souvislosti s nejnovějším vývojem genetiky a evoluce a dokonce chtěl v Brně vybudovat i pracoviště pro studium filozofie a historie této vědní disciplíny. Otevření Mendeliana se už sice nedočkal, ale stačil ještě zveřejnit významné historické studie zaměřené na zkoumání vzniku a vývoje Mendelova objevu. Celkově zveřejnil česky, německy, francouzsky nebo anglicky 642 knižních a časopiseckých publikací o entomologii, biologii, eugenice, fyziologii, endokrinologii, plemenitbě zvířat a historii vědy a zejména genetiky a v mnoha z nich se věnoval problémům filozofie a vývoje vědy, výzkumu a využívání vědeckých poznatků v praxi. Vědeckou pravdu a své přesvědčení hájil vždy bez ohledu na následky a důsledně spojoval vědu s výukou.

Objevitelskou teorií přenosu dědičných jednotek přednesl Gregor J. Mendel poprvé před Přírodovědeckým spolkem v Brně ve dnech 8. února a 8. března roku 1865. Když ji spolek o rok později publikoval formou odborného článku ve svém časopise, rozeslal ho institucím po celém světě. Letos tedy slavíme 150 let od Mendelova významného objevu. Mendelianum s tradicí započatou Jaroslavem Kříženeckým připomíná toto výročí mnohými akcemi. Moderní centrum, jehož projekt zaštilil předseda AV ČR prof. Jiří Drahoš, je sdružuje pod názvem *Mendel Forum*. Během mendelovského víkendů 6.–8. března 2015 se v rámci konference za účasti zahraničních spolupracovníků Mendeliana uskuteční inaugurace Centra a bude představena nová publikace o životě a díle G. J. Mendela z pera prof. J. Kleina z USA.

MARINA HUŽVÁROVÁ

17/10

22/28